

Svar på regeringsuppdrag

Rapport – Delredovisning avseende Uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift dnr Fi2017/03257/DF

Försäkringskassan FK 2020-001438

Datum: 2021-11-15

Uppdrag att erbjuda samordnad statlig it-drift

Version 2021

FK 2020-001438

Innehåll

Bakgrund	4
Uppdragets genomförande	4
Aktuella anslutningar	4
Kraftigt utökad förmåga under pågående pandemi	5
Förstärkt förmåga inom cybersäkerhetsområdet	5
Ökad efterfrågan på enskilda tjänster	5
Ökad förmåga för statlig digital tjänstelegitimation (EFOS)	6
Infrastrukturansvar för Covidbevis	7
Samarbetsplattform för offentlig sektor (SAFOS)	7
Digital samarbetsplattform för offentlig sektor (DSAM)	8
Samverkan för att öka tillgången på säkra it-utrymmen (Program 2032)	8
Samverkan för att fler ska kunna erbjudas samordnad it-drift (SITSSAM)	9
Finansiell modell och ekonomi	9

Sammanfattning

Försäkringskassan erbjuder sedan 2017 samordnad, säker statlig it-drift till lämpliga myndigheter och verksamheter. Efter förändring i regeringsuppdraget fokuserar Försäkringskassan sedan 2019 på att bibehålla upparbetade förmågor. Under 2021 har fler standardiserade tjänster kommit att kunna levereras än tidigare år.

Den pågående pandemin har inneburit att Försäkringskassan på kort tid skalat upp it-driften, både för den egna verksamheten och för kundmyndigheter. Förmågan testades hårt initialt eftersom behovet förändras mycket snabbt men kapacitetsbehovet har kunnat mötas med bibehållen kvalitet och servicenivå. Pandemin har också inneburit att Försäkringskassan utvecklat delar av och driftar hela den tekniska infrastrukturen för Covidbevis.

Anslutningar av myndigheter med ett behov av totalåtagande fortsätter men den största gruppen med ny efterfrågan utgörs av större myndigheter som efterfrågar enskilda tjänster och den digitala tjänstelegitimationen EFOS.

För att säkerställa att svenska statstjänstemän kan identifiera sig i tjänsten i andra EU-länder har Försäkringskassan inlett processen att bli godkänd e-legitimation på EU:s högsta tillitsnivå och i den genomförda föransökan har EU-kommissionen funnit att EFOS uppfyller kraven.

Under 2021 har Försäkringskassan lanserat den första versionen av en samarbetsplattform, SAFOS. Under 2022 kommer tjänsten att vidareutvecklas för att möta fler av Försäkringskassans och kundmyndigheternas behov av plattformen.

Under 2021 har Försäkringskassan deltagit i samverkan med ett antal områden med syfte att öka statsförvaltningens och myndighetens förmåga att erbjuda säkra, lämpliga tjänster. Samverkan omfattar programmet SITSSAM, program 2032 och DSAM.

Behovet av att kunna förebygga, identifiera, hantera och följa upp incidenter och problem inom cybersäkerhetsområdet fortsätter att öka kraftigt varför området Cybersäkerhet byggs ut och kompetensförstärks.

Bakgrund

24 augusti 2017 fick Försäkringskassan i uppdrag att mellan 2017 och 2020 erbjuda samordnad och säker statlig it-drift för vissa myndigheter.

Uppdraget förlängdes och justerades 2019. Försäkringskassan har inom ramen för sitt uppdrag tidigare delredovisat 2017, 2018, 2019, januari 2020 samt november 2020.

Uppdragets genomförande

Försäkringskassans initiala mål för uppdraget mellan 2018 och 2020 var att samverkan skulle realiserats med minst två nya kundmyndigheter och inlets med ytterligare tre. Positiva effekter skulle ha uppnåtts och permanenta former vara fastställda. I det förändrade uppdraget från 2019 har en särskild utredning fått uppdraget att föreslå de permanenta formerna.

Målet att inleda samverkan med minst två kundmyndigheter uppnåddes 2018. Utfallet av uppnådda effekter analyserades av en extern leverantör och redovisades i oktober 2019. Denna analys bifogades åiterrapporteringen januari 2020.

Den pågående utredningen Säker och kostnadseffektiv statlig it-drift (Dir. 2019:64) kommer att presentera sin utvärdering av Försäkringskassans genomförande av uppdraget under 2021. Försäkringskassan har bistått utredningen med det underlag som har efterfrågats och har intervjuats av utredningen vid ett antal tillfällen.

Aktuella anslutningar

Försäkringskassan tillämpar en standardiserad anslutningsmodell och samverkan i samtliga faser genomförs. Nedan visas var olika kundmyndigheter finns i anslutningsprocessen för antingen enskild tjänst eller totalåtagande.

Initiera	Planera	Paketera	Köra
Trafikverket			
	e-Hälsomyndigheten		
	Statens tjänstepensionsverk		
	Myndigheten för vård- och omsorgsanalys		
	Tullverket		
	Skolverket		
		Skatteverket	
		Länsstyrelserna	
			Domstolsverket
			Statens haverikommission
			Statens servicecenter
			Barnombudsmannen
			Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
			Myndigheten för delaktighet
			Arbetsförmedlingen
			Statens Institutionsstyrelse
			Myndigheten för digital förvaltning
			Länsstyrelserna
			Statens tjänstepensionsverk

Processen för att inleda samverkan har inletts med 19 myndigheter.

Tjänstekategori	Antal myndigheter som efterfrågat tjänster	Antal myndigheter som har anslutit till tjänsten ¹
IT-arbetsplats	31	6
SAFOS	35	4
EFOS	17	8 ²
Objektsbaserad lagring	3	0
Utskick	5	2
CAP	5	1
Webbtjänst	5	1
Webbanalys	15	1
Applikationsdrift	1	1

Kraftigt utökad förmåga under pågående pandemi

Våren 2020 övergick Försäkringskassan och stora delar av kundmyndigheterna till arbete på distans. Detta innebar behov av en stor kapacitetshöjning i tjänsterna för distansarbete, framför allt bandbredd och fjärruppkoppling. Tjänster för digitalt samarbete fick byggas ut snabbt på mycket kort tid.

Pandemin innebar också ett stort tryck på Försäkringskassans egna digitala tjänster. Antalet besök på webbplatsen ökade med 14 miljoner, från 68 till 82 miljoner besök. Det högsta besöksantalet som någonsin uppmätts på Försäkringskassans webbplats uppmättes i april 2020.

Initialt uppstod viss kapacitetsbrist när behovet ökade kraftigt bara på några dagar men inom loppet av en månad kunde avtalad servicenivå i praktiken uppnås och den har därefter upprätthållits.

Förstärkt förmåga inom cybersäkerhetsområdet

2019 inrättades området Cybersäkerhet på Försäkringskassan. Cybersäkerhet utgör övergripande styrningsfunktion för it-säkerhet och agerar som en styrande och stödjande helhet för hela IT-Avdelningen. Området Cybersäkerhet deltar i alla stegen i anslutningsprocessen och stöttar både Försäkringskassan och kundmyndigheter. Inom området finns även en SOC-funktion (Security Operation Center) som ansvarar för säkerhetsanalys och sårbarhetsskanning.

Med anledning av den globalt ökande förekomsten av cyberbrottslighet och de stora effekter ett lyckat cyberangrepp kan få på kärnverksamheten för både Försäkringskassan och kundmyndigheter har området byggts ut kraftigt under 2021.

Ökad efterfrågan på enskilda tjänster

Den initiala behovsanalysen som Försäkringskassan genomförde 2017 pekade på att det största initiala behovet fanns avseende ett helhetsåtagande hos framför allt små myndigheter med liten eller ingen egen it-avdelning. Detta behov var inget som särskilt lyfts i tidigare utredningar. Försäkringskassan byggde därför initialt upp processer och tjänstekatalog för att möta behovet av att tillhandahålla ett helhetsåtagande.

Helhetsåtagande innebär att samverka med kundmyndigheter i regel blir en dialog där man tillsammans kommer fram till lämpliga lösningar istället för att kundmyndigheten i

¹ Avser anslutningar under regeringsuppdragets genomförande

² Domstolsverket räknas i tabellen som en ansluten myndighet men består egentligen av 80 separata myndigheter. Länsstyrelsen räknas i tabellen som en myndighet men utgör formellt 21 separata myndigheter.

förväg har en bestämd beställning. Anslutning av ett helhetsåtagande är också i regel tids- och resurskrävande för bägge parter, varför många anslutningar tagit lång kalendertid att genomföra.

Under 2020 har behovet av enstaka tjänster ökat. Anledningen är att redan anslutna myndigheter kompletterar befintliga tjänster, men främst att större myndigheter har behov av enskilda, specifika tjänster, för att komplettera de egna it-leveranserna. Många av dessa myndigheter efterfrågar plattforms- och infrastrukturtjänster, vilket bättre matchar de behov som tidigare utredningar pekat på.

Ökad förmåga för statlig digital tjänstelegitimation (EFOS)

Möjligheten att identifiera sig och signera digitalt är en förutsättning för digitaliseringen både av tjänster för medborgare och för den egna verksamheten. Försäkringskassan tillhandahåller E-identitet för offentlig sektor (EFOS), som en tjänst för både Försäkringskassans egna verksamhet och för andra statliga myndigheter. Eftersom säker identifiering och signering är en förutsättning för tillgången till många av tjänsterna i den tjänstekatalog som Försäkringskassan erbjuder inom ramen för regeringsuppdraget samt åtagandet till Pensionsmyndigheten, erbjuds EFOS som tjänst till de kundmyndigheter som har detta behov. Även andra organisationer än statliga myndigheter har uttryckt ett intresse för denna tjänst men den erbjuds idag bara statliga myndigheter.

I och med att allt fler förfaranden för statliga myndigheter regleras inom ramen för EU-samarbetet har Försäkringskassan gjort bedömningen att det är viktigt för den svenska statsförvaltningen att tjänstelegitimation ska användas när statliga tjänstemän ska identifiera sig och signera digitalt inom EU. Försäkringskassan anslöt därför under 2021 till den föransökan till EU-kommissionen som Myndigheten för digital förvaltning inlett under 2020. I september 2021 bedömdes EFOS genom peer-review uppfylla kriterierna motsvarande den europeiska tillitsnivån Hög. Försäkringskassan kommer att fortsätta processen samt bistår Myndigheten för digital förvaltning i arbetet att säkerställa att den nationella statliga infrastrukturen för elektronisk identifiering har tillräckligt hög säkerhetsnivå.

Följande myndigheter konsumerar idag tjänsten EFOS:

- Skatteverket
- Kronofogdemyndigheten
- Pensionsmyndigheten
- Tullverket
- Brottsoffermyndigheten
- Barnombudsmannen
- Försäkringskassan
- Myndigheten för digital förvaltning
- Lantmäteriet
- Länsstyrelsen
- Statens servicecenter
- Statens haverikommission
- Riksgälden
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
- Domstolsverket
- Myndigheten för delaktighet
- Statens institutionsstyrelse
- Bolagsverket

Under 2022 kommer åtminstone E-hälsomyndigheten, Läkemedelverket, Sjöfartsverket och Statens Pensionsverk att ansluta till tjänsten.

Infrastrukturansvar för Covidbevis

Sommaren 2021 fick E-hälsomyndigheten i uppdrag att utveckla och förvalta en tjänst för att utfärda vaccinationsbevis till dem som vaccinerats mot covid-19³.

Försäkringskassan kontaktades för att undersöka möjligheterna att tillhandahålla en teknisk infrastruktur för Covidbevis. Försäkringskassan kom också att tillhandahålla teknisk projektledning. Lösningen byggdes därefter och driftsattes inom tre månader.

Funktion	Ansvarig myndighet
Beställare av tjänst	Myndigheten för digital förvaltning och Folkhälsomyndigheten
Utveckling backend ⁴	
Förvaltning och ägare av tjänst/applikationer, inklusive webbplatser	E-hälsomyndigheten
Utveckling av applikation	
Larm och övervakning applikationer	
24/7 support	
Livscykelhantering CAP-tjänst	Försäkringskassan
Larm och övervakning CAP-tjänst, 24/7	
Brandvägg, lastbalansering, separation, säkerhetskomponenter etc.	
Backup restore och RTO/RTO	
DNS-tjänst	
Säkra IT-utrymmen	
Certifikattjänst	

Försäkringskassans möjlighet att erbjuda denna tjänst bygger på upparbetad förmåga att erbjuda en flerkundsleverans men även den redan upparbetade kundrelationen med Myndigheten för digital förvaltning och E-hälsomyndigheten innebar att en snabb leverans var möjlig.

Samarbetsplattform för offentlig sektor (SAFOS)

Behovet av säkra plattformar för digital kommunikation för att uppfylla Försäkringskassans kärnuppdrag ökar kraftigt. Inte minst under pandemin har andelen digitala möten och behovet av systemstöd för samarbete blivit allt större. I och med att allt fler kontakter sker med parter utanför den egna myndigheten ökar även behovet av lösningar som fungerar med dessa parter. Kraven på samarbetsplattform är höga eftersom både känsliga personuppgifter och sekretessreglerade uppgifter kan behöva delas. Tjänsterna blir också kritiska för kärnverksamheten. Det är därför prioriterat för Försäkringskassans egna verksamhet att framtidssäkra lösningar som möter alla dessa krav. I dialogen med kundmyndigheter är det också tydligt att behovet delas av andra delar av statsförvaltningen.

³ S2021/03695

⁴ DIGG ansvarade för utveckling av backendfunktionalitet

Inom ramen för regeringsuppdraget har därför Försäkringskassan inlett utvecklingen av Samarbetsplattform för offentlig sektor (SAFOS). Samarbetsplattformen bygger både på egenutvecklade komponenter och externa lösningar som bedöms uppfylla krav och behov. Ett mål är att open source-produkter ska kunna utnyttjas i större utsträckning. SAFOS har bedrivits parallellt med det myndighetsgemensamma projektet Digital samarbetsplattform för offentlig sektor, vilket har inneburit att lärdomar från DSAM kunnat utnyttjas vid utvecklingen av den egna tjänsten och omvänt: DSAM har kunnat testa hypoteser i praktiken genom lärdomar från Försäkringskassans implementationsprojekt.

I juli 2021 lanserades en första version av SAFOS som har stöd för delning av dokument och dokumenthantering. SAFOS har testats och utvärderats i ett antal interna och externa projekt. Under fjärde kvartalet 2021 kommer en ny version som bland annat omfattar utveckling av metoden för autentisering, kalenderfunktionalitet och gemensam att-göra-lista. Under 2022 planeras ett antal nya leveranser som inkluderar funktion för chatt och videosamtal.

SAFOS förutsätter säker tillgång till information. Det innebär att godkända e-legitimationer ska kunna användas för att tillgå tjänsterna, inklusive EFOS. Detta för att dels säkerställa att obehöriga inte kan ta del av information, dels att tjänstemän inte ska behöva använda separata inloggningsuppgifter eller privata e-legitimationer.

Digital samarbetsplattform för offentlig sektor (DSAM)

Under 2021 har Försäkringskassan deltagit i ett myndighetsgemensamt projekt, Digital samarbetsplattform för offentlig sektor (DSAM), med syftet att identifiera och kartlägga lösningar som uppfyller statsförvaltningens övergripande behov av lagliga och lämpliga digitala verktyg för samarbete. Lösningar för videokonferens, dokumentlagring, möten för stora grupper, chatt, digital att-göra-lista och digital whiteboard har omfattats av projektet. Arbetsgruppen har utvärderat tjänster och lösningar i relation till en kravspecifikation som har tagits fram. DSAM har publicerat den kravspecifikation som den fortsatta analysen sedan utgick från och har utifrån kravspecifikationen identifierat lösningar som i sig själva eller i kombination med kompletterande lösningar lever upp till de uppställda kraven.

Samverkan för att öka tillgången på säkra it-utrymmen (Program 2032)

För att den svenska statsförvaltningen både ska kunna möta regeringens ambition att vara bäst på att utnyttja digitaliseringens möjligheter och samtidigt öka robustheten i civilförsvaret har myndigheterna Fortifikationsverket, Försäkringskassan, Lantmäteriet, Skatteverket, Trafikverket och Transportstyrelsen inlett samverkan avseende säkra it-utrymmen med tillhörande säkra kommunikationslösningar inom ramen för vad som här benämns som Program 2032. Program 2032 syftar till att konkretisera både hur ett nationellt system med säkra, statliga samordnade datacenter, inklusive kommunikationsinfrastruktur, kan utformas och en plan för hur denna infrastruktur kan utvecklas och förvaltas över tid. Program 2032 har genom ett antal delprojekt konkretiserat detaljer och koncept för olika typer av datacenter samt utarbetat förslag på placering.

Om den svenska statsförvaltningen inte förstärker skyddet för samhällskritisk statlig it-drift bedömer Program 2032, utifrån de bedömningar som görs i Försvarsberedningens betänkanden, att störningarna i samhällskritiska statliga it-system kan komma att öka både regionalt och nationellt. Störningar kan få stora konsekvenser för enskilda och för samhället som stort. Kostnaderna för detta är svåra att uppskatta men de myndigheter som ingår i Program 2032 kan konstatera att störningar i vissa tjänster redan efter en kort tid innebär stora kostnader och får en märkbar negativ konsekvens för enskilda.

Program 2032 har gjort bedömningen att enskilda datacenter inte är tillräckliga för att möta nuvarande hotbild mot samhället utan att det istället krävs ett nationellt geografiskt spritt system. Utgångspunkten för förslaget till nationell infrastruktur för statliga datacenter (NISD) är att Sverige i normalläge ska ha tillräcklig flexibilitet och innovationsförmåga för att möjliggöra regeringens ambitioner med att Sverige ska vara bäst i världen på att ta tillvara på digitaliseringens möjligheter. Detta samtidigt som Sverige ska ha rådighet och robusthet vid kris och krig.

Samverkan för att fler ska kunna erbjudas samordnad it-drift (SITSSAM)

Genom Försäkringskassans arbete inom regeringsuppdraget har framkommit att flertalet myndigheter har behov av att stärka sina it-förmågor avseende it-säkerhet och effektivitet.

Utifrån detta kontaktade Försäkringskassans generaldirektör under 2019 generaldirektörerna för Lantmäteriet, Skatteverket och Trafikverket för att undersöka möjligheten för dem att erbjuda it-drift till andra statliga myndigheter. Även Transportstyrelsen deltar i samverkan mellan myndigheterna för att bidra med sina erfarenheter som kundmyndighet. Samverkan har senare formaliserats som ett myndighetsövergripande program under namnet Säkra it-tjänster i statlig samverkan (SITSSAM). Under 2021 har programmet fördjupat samarbetet och kunskapsutbytet ytterligare och programgruppen har rekommenderat att samverkan fortsätter åtminstone till och med 2024.

Försäkringskassans agerar koordinator för styrgruppen, programledningen, juridik- och säkerhetsfunktionen samt för de arbetsgrupper som arbetar med programmålen.

Finansiell modell och ekonomi

Verksamheten med den samordnade statliga it-driften har finansierats av ett årligt bidragsbelopp för uppbyggnadskostnader för flerkundshantering, avgifter för initiala kostnader för vissa samverkansmyndigheter samt genom avgifter från samtliga samverkansmyndigheter för löpande IT-produktion. 2021 avgiftsfinansieras regeringsuppdraget fullt ut och tillskottet av bidragsmedel har upphört.

Den tillämpade avgiftsmodellen är konstruerad så att full kostnadstäckning ska uppnås på några års sikt. De nedlagda kostnaderna som ännu inte fakturerats kommer att inkluderas i beräkningsunderlaget för fakturering kommande år för de aktuella kundmyndigheterna. En utmaning är att Försäkringskassan initialt haft en större och ett flertal mindre myndigheter anslutna, samtidigt som myndigheten för tillfället är i en pågående anslutningsprocess för E-hälsomyndigheten och Statens Pensionverk. Även om fakturering sker löpande för självkostnaden av paketeringen av leveransen (anslutningsprojekt) ökar grundkostnaden något innan de aktuella tjänsterna kan debiteras till konsumerande myndighet.

Ekonomiskt utfall t.o.m. 2020 Mkr (exklusive EFOS, SITSSAM och Program 2032):

	2018	2019	2020	Budget 2020
Ingående balans	–	–	–19 467	
Avgiftsintäkter	13 168	27 043	77 051	49 300
Kostnader	–13 168	–46 510	–72 517	–49 300
Årets resultat	–	–19 467	4 534	
Utgående balans	–	–19 467	–14 933	

Datum
2021-11-15

Vår beteckning
FK 2020-001438

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Nils Öberg i närvaro av överdirektör Maria Rydbeck, avdelningschef Stefan Olowsson och verksamhetsutvecklare Anna Fors, den sistnämnda som föredragande.

Nils Öberg

Anna Fors